

IV. Висновки. Виходячи з наведеного вище, в сучасних умовах задля радикального поліпшення економічних і соціальних тенденцій на ринку праці має бути здійснений комплекс узгоджених заходів. Провідними напрямками реформування ринку праці повинні стати трансформація оплати праці та удосконалення системи регулювання ринку праці. Для пом'якшення гостроти виявлених проблем необхідно:

1) доповнити практику регулювання оплати праці шляхом підвищення мінімальної заробітної плати; реформуванням заробітної плати у напрямі переходу від визначення ціни праці як вартості засобів для особистого споживання працівника до визначення реальної ціни робочої сили як вартості засобів, необхідних для повноцінного розширеного відтворення працюючої людини і членів її сім'ї;

2) перейти на модель економіки з високою еластичністю робочої сили;

3) розширити можливості отримання населенням офіційних основних і додаткових доходів;

4) виправити допущені викривлення в оплаті праці за видами економічної діяльності.

1. Бандур С.І., Заяць Т.А., Куценко В.І. та інші / Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи / РВПС НАН України. – Черкаси: Брама-Україна, 2006. – 619 с.

2. Гесць В.М., Александрова В.П., Артьомова Т.І. та інші / Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / Ін-т економічного прогнозування НАН України / За ред. В.М. Гейця. – К.: Фенікс, 2003. – 1006 с.

3. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій / НАН України; Інститут демографії та соціальних досліджень; Державний комітет статистики України / За ред. Е.М. Лібанової. – К., 2006. – 356 с.

4. Куценко В.І., Остафійчук Я.В. Трансформації соціальної сфери України: регіональний аспект / За ред. С. І. Дорогунцова. – К.: Основи, 2005. – 400 с.

5. Закон України «Про оплату праці» // Закони України. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України. – 1997. – Т. 8.

6. Закон України «Про прожитковий мінімум» // Урядовий кур'єр. – 1999. – № 154. – 18 серпня. Основні показники соціального розвитку України (станом на 1 січня 2006 року та деякими подальшими змінами) // Київ: Федерація профспілок України. – 2006.

7. Мінімальна гарантована заробітна плата в країнах Європейського Союзу // Єдність. Інформаційний вісник Профспілки працівників освіти і науки м. Києва. – 2005. – № 6.

8. Праця в Україні у 2005 році: Стат. збірник. – К.: Держкомстат. України. – 2006.

In the article probed differentiation of population of Ukraine after pay both after the types of activity and after the regions of dwelling. Basic disproportions of presently operating model of payment of labour are marked, the ways of transformation of payment of labour are indicated.

Сус Т.Й.

ОРГАНІЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО ТА ЗАЙНЯТІСТЬ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ

Розглянуто проблеми становлення та перспективи органічного землеробства в регіоні. Здійснено прогноз зайнятості в сільському господарстві, виходячи з загальноєвропейських критеріїв зайнятості. Проаналізовано регіональні особливості вирощування екологічно чистої продукції. Запропоновано стратегію розвитку органічного землеробства в регіоні.

Ключові слова: зайнятість, органічне землеробство, екологічно чиста продукція, особисті селянські господарства, землезабезпеченість.

I. Вступ. Обсяг сільського соціально-трудового потенціалу, його формування та використання у суспільному виробництві, зокрема сільськогосподарському, є важливою умовою економічного зростання та забезпечення продовольчої безпеки України. Головною метою оптимізації використання сільського соціально-трудового потенціалу є сприяння з боку держави повній, продуктивній та вільно обраній зайнятості, основою якої повинна бути концепція гідної праці. Гідна праця – це, насамперед наявність можливостей працевлаштування для всіх бажаючих працювати за умов вільного вибору професії, місця прикла-

дання праці та рівності у праці, забезпечення продуктивної зайнятості [1, 4].

Стратегічним напрямком розвитку України є вступ до Європейського Союзу. При набутті країною повноправного членства в Європейському Союзі буде діяти система квотування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Безумовно, що в таких умовах особисті селянські господарства не зможуть конкурувати на ринку сільськогосподарської продукції. Відповідно загостриться проблема працевлаштування значної частини одноосібників, особливо в тих районах Івано-Франківщини, де, крім селянського господарства, населення немає інших можливостей для працевлаштування. Без аналізу та врахування сучасних світових тенденцій впровадження органічного землеробства в практику сільськогосподарського виробництва неможливо розробити стратегію сталого розвитку сільських територій та забезпечити конкурентоспроможність сільгоспвиробництва та високий рівень життя сільського населення.

Проблеми, що пов'язані з конкурентоспроможністю аграрного сектору та працевлаштуванням сільського населення особливо актуалізуються у зв'язку із вступом України до СОТ.

II. Постановка завдання. Науково-практичне обґрунтування регіональної стратегії сталого розвитку сільських територій в умовах зростання конкуренції серед сільгоспвиробників, за умов низької землезабезпеченості та працenaдлишковості в регіоні, є одним з найважливіших напрямків реалізації економічної політики на селі. Метою даного дослідження є аналіз моделі розвитку сільського господарства, розгляд впливу розвитку органічного землеробства на зайнятість сільського населення та перспективи аграрного сектору регіону в контексті вступу України в СОТ.

III. Результати. На сучасному етапі в умовах поступового переходу до повного самоврядування та соціально-економічного розвитку сільських територіальних громад вважаємо, що формування регіональної політики повинно базуватися на наступних пріоритетах: забезпечення продовольчої самодостатності регіону; комплексний розвиток сільських територій (регіонів); розвиток екологічного землеробства; поглиблена переробка

сільгосппродукції; створення нових робочих місць на селі шляхом розвитку несільськогосподарських видів діяльності.

Стратегічними напрямками розвитку сільського господарства регіону є:

- поступова концентрація сільгоспвиробництва шляхом створення крупнотоварних сільгосппідприємств;
- оптимізація зайнятості та підвищення продуктивності праці в сільському господарстві до рівня країн Європейського союзу;
- підвищення рентабельності сільськогосподарського виробництва;
- розвиток тваринництва, зокрема вівчарства, в гірських районах області;
- екологічне землеробство.

За прогнозом Міжнародної організації праці, за умови вступу України в СОТ спостерігатиметься скорочення чисельності зайнятого населення, особливо суттєво – в сільському господарстві. З метою визначення потреби в робочих місцях на селі, доцільно визначити оптимальну зайнятість в аграрному секторі економіки, виходячи з загальноєвропейських норм.

Основним методологічним підходом при визначенні прогнозованої потреби в робочих місцях сільських жителів регіону на 2005-2010 рр. прийнято нормативний, а також індексний метод, оцінки рядів динаміки, метод екстраполяції, логічної оцінки загальносвітових тенденцій зайнятості в аграрній сфері. Для визначення оптимальної кількості робочих місць в аграрній сфері ми виходили з того, що за стандартами Західної Європи до товарних господарств відносяться ті, які мають в користуванні понад 50 га землі, а на одного зайнятого в сільському господарстві припадає в середньому 9,7 га [2, 3].

Виходячи з того, що земля в сільському господарстві є одночасно засобом праці і предметом праці, визначимо землезабезпеченість 1 працівника, зайнятого в аграрній сфері (див. табл. 1). Використовуючи показники землезабезпеченості зайнятих в сільському господарстві регіону, нами розроблено прогноз кількості робочих місць в аграрній сфері при досягненні рівня виробництва 1990 р. (коли він був найвищим), а також виходячи з загальноєвропейських норм зайнятості в сільському господарстві (див. табл. 2). Згідно даних

Таблиця 1

**Землезабезпеченість сільськогосподарського виробництва,
га посівної площі на 1 зайнятого***

Райони	Сільгоспідприємства та фермерські господарства				Особисті селянські господарства		
	1990	1995	2000	2005	1995	2000	2005
Богородчанський	2,20	3,71	4,54	6,18	1,54	1,17	1,32
Верховинський	0,04	-	-	-	0,19	0,17	0,14
Галицький	4,68	5,7	8,17	6,64	1,88	2,46	2,64
Городенківський	4,16	4,30	4,46	6,29	1,48	2,14	2,41
Долинський	2,75	4,13	2,76	2,96	1,17	1,46	1,62
Калуський	3,79	5,10	5,44	11,49	1,25	1,73	2,71
Коломийський	2,77	3,90	3,77	6,61	2,26	1,29	1,56
Косівський	0,41	1,34	0,70	0,82	0,40	0,45	0,46
Надвірнянський	3,30	5,07	1,57	4,33	0,95	1,11	1,13
Рогатинський	4,34	4,78	4,93	5,44	4,49	4,10	3,83
Рожнятівський	1,41	1,39	1,59	3,64	0,94	1,30	1,52
Снятинський	2,89	2,23	3,19	9,78	1,34	2,00	1,71
Гисменицький	3,96	4,30	4,48	9,13	2,08	2,20	2,40
Тлумацький	3,72	4,34	3,86	6,74	1,33	1,62	1,86

*Розраховано на основі даних головного управління статистики в Івано-Франківській області [4].

табл.2, в колективних та фермерських господарствах при вирощуванні трудомістких культур та розвитку тваринництва на рівні 1990 р.,

може бути створено 14,79 тис. робочих місць. В той же час в ОСГ, виходячи з наявної посівної площі, надлишок зайнятих становить

Таблиця 2

**Прогнозована зайнятність населення регіону в сільському господарстві
на період до 2010 рр., тис. осіб***

Райони	Сільськогосподарські підприємства			Особисті селянські господарства		
	Прогнозована зайнятність		Різниця між наявною і прогнозованою зайнятністю	Прогнозована зайнятність		Різниця між наявною і прогнозованою зайнятністю
	2005	2010		2005	2010	
Богородчанський	0,97	2,9	-1,93	7,84	6,35	1,49
Галицький	1,16	2,15	-0,99	7,35	3,05	4,30
Городенківський	2,34	3,93	-1,59	5,43	5,36	0,07
Долинський	0,38	0,36	0,02	8,73	3,84	4,89
Калуський	0,36	0,88	-0,52	8,32	5,59	2,73
Коломийський	2,14	5,61	-3,47	17,60	9,36	8,24
Косівський	0,25	0,55	-0,30	10,57	7,50	3,07
Надвірнянський	0,16	0,14	-0,02	15,53	5,37	10,16
Рогатинський	1,67	2,31	-0,64	3,77	3,28	0,49
Рожнятівський	0,17	0,46	-0,29	9,37	9,86	-0,49
Снятинський	1,34	3,75	-2,41	12,75	7,55	5,20
Гисменицький	1,13	2,67	-1,54	6,29	4,43	1,86
Тлумацький	1,46	2,84	-1,38	9,64	4,84	4,80
Всього	13,76	28,55	-14,79	123,19	76,38	46,81

* Розраховано за даними Головного управління статистики в Івано-Франківській області [4].

46,81 тис. осіб, що підтверджує неефективне використання соціально-трудоного потенціалу.

При вступі України до СОТ необхідно враховувати загальносвітові тенденції перерозподілу працездатного населення, яке задіяне в аграрному секторі, в бік його зменшення завдяки високим темпам зростання ефективності його використання. В постсоціалістичних країнах 20-30% населення зайнято в сільському господарстві, а в країнах індустріальної економіки кількість зайнятих в цій сфері знаходиться у межах 7-8% (у Великобританії лише 2%, Франції 6,8%) [2, 65]. Якщо виходити з сучасного стану середньої землезабезпеченості 1 працюючого в сільському господарстві країн ЄС (9,7 га), то місткість ринку праці аграрної сфери регіону складе 32,97 тис. осіб, що відповідатиме середнім загальноєвропейським нормам зайнятості в цій сфері (7,56% від числа зайнятих в галузях економіки).

Таким чином, для досягнення середньоєвропейських норм зайнятості в аграрній сфері необхідно підвищити врожайність сільськогосподарських культур та продуктивність праці при одночасному зменшенні числа зайнятих. Даний прогноз зроблено виходячи з традиційної моделі ведення сільгосп-виробництва, яка базується на його інтенсифікації та широкому застосуванні мінеральних добрив та засобів захисту рослин. В той же час політика сталого розвитку передбачає раціональне використання агропромислових ресурсів, захист навколишнього середовища та забезпечення впровадження екологічно прогресивних, адаптованих до місцевих умов технологій, реалізацію заходів з підвищення родючості ґрунтів.

В ширшому контексті, органічне сільське господарство – це практична реалізація в сфері аграрного виробництва загальної концепції “сталого (екологічно і соціально збалансованого) розвитку”, що задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Воно дозволяє в перспективі узгодити і гармонізувати економічні, екологічні та соціальні цілі в галузі сільського господарства [5, 4].

Агроекологічна модель розвитку сільського господарства регіону дозволить:

- створити сучасний і конкурентоспроможний аграрний сектор як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку, одночасно підвищуючи рівень зайнятості та доходів сільського населення;

- запровадити ефективне сільгоспвиробництво, де застосовуються екологічно сприятливі методи виробництва високоякісної продукції;

- успішно конкурувати особистим селянським господарствам при вирощуванні екологічно чистої продукції з іншими сільгосп-виробниками;

- впроваджувати енергозберігаючі та ґрунтозахисні технології;

- забезпечити населення екологічно чистими продуктами харчування;

- підвищити туристично-рекреаційний потенціал регіону шляхом зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище.

Досвід розвитку органічного сільського господарства у світі свідчить про створення додаткових робочих місць у сільській місцевості, появу нових перспектив для малих фермерських господарств, підвищення життєздатності сільських громад та інші соціальні переваги, що є надзвичайно актуальним для Прикарпаття.

Органічне землеробство дотримується принципів, які обумовлені місцевими соціально-економічними, кліматичними та історико-культурними особливостями. Технології органічного землеробства стрімко поширюються в усьому світі. Так, лише в країнах ЄС кількість так званих “органічних” господарств за 15 років зросла більш ніж у 20 разів. Очікується, що до 2010 року в Європі під органічне землеробство використовуватимуться до 30% сільськогосподарських земель [6, 8].

Передумовою розвитку органічного землеробства в регіоні є:

- наявність екологічно чистих земель;

- достатня кількість сільських трудових ресурсів регіону;

- низька землезабезпеченість;

- зростання попиту на екологічно чисту продукцію;

- велика кількість особистих селянських господарств, які при мінімальних інвестиціях можуть перейти на органічне землеробство;

• загальносвітові тенденції бурхливого розвитку органічного землеробства та зростання ємності ринку екологічно чистої продукції.

Для розробки стратегії розвитку сільсько-го господарства в регіоні, перш за все, необхідно провести агроекологічне зонування земель регіону для забезпечення сталого та раціонального землекористування з урахуванням природних умов, агробіологічних вимог сільгоспкультур, попиту на екологічно чисту продукцію.

Агроекологічне зонування забезпечує комплексну характеристику клімату, ґрунтів, ландшафту, які є принципово важливими для оцінки всіх екологічно допустимих варіантів землекористування, що базується на органічному землеробстві і кількісно визначити потенційне виробництво різних сільгоспкультур при заданих рівнях управління і витрат ресурсів.

Стримуючим фактором розвитку органічного землеробства в Україні є відсутність відповідної законодавчої бази, яка визначає статус екологічно чистої продукції, а також немає національної системи сертифікації. Попит на екологічно чисту вітчизняну продукцію змушує національних сільгоспвиробників одержувати закордонні сертифікати, що є під силу тільки потужним сільгосппідприємствам.

На Прикарпатті середній розмір земельно-го паю складає 1,1 га, близько 94 тис. сільських жителів зайнято в особистому селянському господарстві. Землі, які вони обробляють можна віднести до екологічно чистих крім земель забруднених радіонуклідами в результаті аварії на Чорнобильській АЕС. Адже селяни практично не використовують хімічних засобів захисту рослин, крім інсектицидів для боротьби з колорадським жуком.

Для переходу на органічне землеробство необхідно такі ділянки сертифікувати та розробити технології вирощування екологічно чистих продуктів, в першу чергу трудомістких, зокрема ранніх овочів. Розвиток органічного землеробства дозволить розвивати тваринництво і поставляти на ринок екологічно чисту продукцію тваринництва та забезпечить внесення достатньої кількості органіки в ґрунт. Така модель розвитку дозволить значно послабити напруженість на

сільському ринку праці, забезпечити населення регіону та відпочиваючих екологічно чистим харчуванням. Проблему сертифікації продукції можна вирішити шляхом об'єднання зацікавлених в вирощуванні екологічно чистої продукції членів особистих селянських господарств в асоціацію (кооператив) виробників і сертифікувати продукцію асоціації (кооперативу) і зі спеціальним торговим знаком реалізувати в торгові мережі або через фірмові магазини.

Значний потенціал для залучення сільської робочої сили має переробна галузь, яка з розвитком органічного землеробства одержить стимул для свого розвитку та буде мати великі експортні можливості. Збільшення експорту екологічно чистої продукції визначається сусідством регіону з розвинутими європейськими країнами. Для цих країн вигідніше купувати значно дешевшу екологічно чисту продукцію, ніж розвивати власне виробництво.

IV. Висновки. Вирішення проблеми зайнятості сільського населення регіону та ефективності сільгоспвиробництва можливо лише за рахунок створення принципово нової галузі органічного землеробства. Реалізація даної моделі розвитку сільського господарства дозволить визначитися щодо моделі майбутнього розвитку сільських територій, враховуючи при цьому необхідність розв'язання проблеми зайнятості в особистих селянських господарствах. Агроекологічна політика повинна бути спрямована на раціональне використання земельних ресурсів, захист навколишнього середовища та забезпечення населення екологічно чистою продукцією.

1. Достойный труд: Д-д дир-ра МОТ на 87-й сессии Междунар. Конф. Труда. – Женева: МБТ, 1999г.

2. Офіційний сайт організації економічного співробітництва і розвитку, розвитку місцевої економіки та зайнятості <http://www.oecd.org/tds/bis/leed.htm>

3. Радіонов Ю.Д. Про сільськогосподарське землекористування в Україні та інших країнах // Економіка АПК, 1998. – № 6. – С. 63-66.

4. Офіційний сайт Головного управління статистики в Івано-Франківській області <http://stat.if.ukrtel.net>.

5. Впровадження принципів сталого розвитку України на основі розробки еколого-економічної моделі розвитку сировинної галузі та збереження біоресурсів України в сучасних умовах / Звіт проекту ПРООН „Програма сприяння сталому розвитку в Україні” –

Інтернет-ресурс:

<http://www.undpsust.kiev.ua/Docs1u.htm>

6. M. Youssefi and H. Willer The World of Organic Agriculture 2003: Statistics and Future Prospects.

Інтернет-ресурс: www.ifoam.org

The problems of becoming and prospect of

organic agriculture are considered in a region. The prognosis of employment is carried out in agriculture, coming from the European criteria of employment. The regional features of growing ecologically of clean products are analysed. Strategy of development of organic agriculture is offered in a region.

Якубів В.М.

ЕФЕКТИВНИЙ СІЛЬСЬКИЙ РОЗВИТОК – ПРІОРИТЕТ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Досліджено особливості спрямованості сучасної аграрної політики держави та обґрунтовано необхідність її коригування. Визначено основні пріоритети перспективного розвитку аграрної сфери, висвітлено цілі та очікувані ефекти від реалізації запропонованих напрямів.

Ключові слова: сільський розвиток, пріоритети, аграрна політика, сільська територія, сільськогосподарське виробництво.

I. Вступ. На сучасному етапі розвитку аграрних відносин у Карпатському регіоні спостерігається недостатність уваги процесам побудови і реалізації стратегічних планів функціонування суб'єктів господарювання. Для сьогоденного села характерною є ситуація, коли кожен суб'єкт з метою виживання сам для себе є і організатором будь-яких змін і їх виконавцем і відповідно споживачем. Тобто мета, засоби і заходи певних напрямів визначаються індивідуально. Тому очевидно, що для сільськогосподарських підприємств основною ціллю є отримання економічної вигоди, для селянина – забезпечення соціально-економічних благ. Водночас залишаються два потужні елементи, які подбати про себе не можуть і як наслідок знаходяться в стадії занепаду. Мова йде про сільську територію (перша складова) як багатофункціональну природну, соціально-економічну й виробничо-господарську структуру з наявним населенням, виробництвом, соціальною базою, відносинами, культурною спадщиною [1, 7] та про природно-екологічний ресурс (друга складова). Враховуючи визначальну важливість цих двох компонентів для людства загалом виникає

необхідність у терміновому вирішенні нинішніх проблем, шляхом обґрунтування і реалізації стратегічної програми комплексного розвитку села.

Проблеми ефективного розвитку сільських територій є об'єктом дослідження багатьох вчених-аграрників, зокрема: В.Г. Андрійчука, І.Ф. Баланюка, О.А. Біттера, Д.Ф. Крисанова, М.Й. Маліка, О.М. Могильного, П.Т. Саблука, А.М. Стельмашука, В.В. Юрчишина та ін. Однак регіональні аспекти сучасного етапу становлення сіл та сільського господарства в Карпатському регіоні та пов'язані з ними особливості розробки стратегічних напрямів сільського розвитку є недостатньо обґрунтованими.

II. Постановка завдання. Метою даного дослідження є уточнення і визначення основної мети сучасної аграрної політики держави та системи найважливіших її пріоритетів, виходячи з необхідності вирішення проблем сільського розвитку.

III. Результати. Повноваження щодо управління сільськими територіями покладені на місцеві ради, які згідно з Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні"[2] повинні забезпечувати збалансований економічний та соціальний розвиток сіл, ефективне використання природних, трудових і фінансових ресурсів. Окремі аспекти щодо планування і реалізації заходів з підтримки сільських територій здійснюються, проте без розробки науково обґрунтованої стратегії зорієнтованої на регіональні особливості та наявну ситуацію з визначеними конкретними засобами фінансування та умовами реалізації, швидкого розвитку сіл організувати практично неможливо.